

BANKA YATIRIMCILARININ KATILMA HESAPLARI SEÇİMİNİ ETKİLEYEN DAVRANIŞSAL FAKTÖRLER: TRB1 BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Correspondent Author: Halim TATLI

Behavioral Factors Affecting Bank Investors' Choice of Participation Accounts: The Case of TRB1 Region

Yazar(lar) / Author(s)

Eren İŞGÖR¹
Halim TATLI²

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Geliş Tarihi : 09/07/2020
Makale Kabul Tarihi : 11/12/2020

Anahtar Kelimeler:

Katılma hesapları, Tüketici davranışı, Katılım bankacılığı, Banka yatırımcısı, İslami bankacılık, TRB1 Bölgesi

JEL Kodları:

G21, D53, D64

Çalışmanın temel amacı banka yatırımcılarının katılma hesaplarının seçimini etkileyen davranışsal faktörleri tespit etmektir. Araştırmanın verileri yüz yüze anket yöntemiyle TRB1 bölgesinde 400 kişilik katılım bankası yatırımcısından elde edilmiştir. Çalışmada katılma hesapları tutum ölçeği (TÖ), dindarlık ölçeği (DÖ) ve sübjektif normlar ölçeği (SNÖ) olmak üzere üç farklı ölçek kullanılmıştır. TÖ, SNÖ ve DÖ katılım bankalarının İslam dini kurallarına uymayan ürün veya hizmetleri uygulaması, rekabetçi olmayan getiriyi vermesi ve yakın gelecekteki bir bankacılık krizinin yaşanması durumunda yatırımcıların katılım bankalarından çekilme durumları arasındaki ilişki Mann Whitney U testiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda katılım bankalarının İslam dini kurallarına uymayan ürün veya hizmetleri uygulaması durumuyla DÖ ve SNÖ arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yakın gelecekte bankacılık krizinin yaşanması durumunda yatırımcıların katılım bankalarında çekilme durumları ile sadece SNÖ arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Son olarak katılım bankalarının rekabetçi olmayan getiri vermeleri durumu ile TÖ ve DÖ arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca TÖ bağımlı değişken, SNÖ, DÖ, yaş, bakmakla yükümlü kişi sayısı, aylık ortalama gelir ve fiziksel sermaye bağımsız değişken olarak ele alınarak bir model kurulmuştur. Bu model çoklu regresyonla analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda DÖ ile SNÖ anlamlı olarak TÖ'yü pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Ancak Yaş, Bakmakla Yükümlü Olunan Kişi Sayısı, Aylık Ortalama Gelir ve Fiziksel Sermaye ile TÖ arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

¹ Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam İktisadi ve Finansı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi *ORCID* Number: <https://orcid.org/0000-0002-4717-0627>, eren.isgor@hotmail.com

² Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, *ORCID* Number: <https://orcid.org/0000-0002-7940-0087>, htatli@bingol.edu.tr

**ARTICLE
INFORMATION**

ABSTRACT

Submission Date : 09/07/2020
Accepted Date : 11/12/2020

Keywords:

Participation accounts,
Consumer behavior,
Participation banking, Bank
investor, Islamic banking,
TRB1 Location

JEL Codes:

G21, D53, D64

The main purpose of the study is to identify behavioral factors affecting the selection of bank investors' participation accounts. Data of the study is acquired from face to face survey method from 400 investors of participation banks in TRB1 region. In this study, three scales were used: scale of participation accounts attitude, scale of piety, and scale of subjective norms. With scale of participation accounts attitude, scale of piety, and scale of subjective norms, the relation between banks executing of product or service that are violating religious rules of Islam, bringing income that is competitive, and conditions of withdrawal in case of a banking crisis in a near future is analyzed by Mann Whitney U test. According to the results of the analysis, a meaningful relation has been found out between executing of product or service that are violating religious rules of Islam and scale of piety. Meaningful relation has been detected between conditions of withdrawal in case of a banking crisis in a near future and only subjective norms. Finally, a meaningful relation has been found out between participation banks bringing income that is competitive and scale of attitude and scale of piety. Furthermore, a model has been established discussing scale of attitude as dependent variable and scale of subjective norms, scale of piety, age, number of people that is obliged to take care, average salary and physical fund as independent variable. This model has been analyzed by multiple regression. According to the results of the analysis that has been made, it was detected that scale of piety and scale of participation accounts subjective norms are meaningfully affecting the scale of participation accounts attitude. However, no relation was found between age, number of people that is obliged to take care, average salary, and physical fund and the scale of participation accounts attitude.

1. Giriş

İnsanların yerleşik hayata geçip üretim faaliyetlerine başlamalarının ardından, belirli bir ekonomik gelir elde etme durumları ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu gelir ise yine insanlar tarafından farklı ihtiyaçların giderilmesi amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Devam eden süreçte üretim faaliyetlerinde yaşanan artışlar ve buna ek olarak ticari faaliyetlerdeki yükseliş, insanların gelir seviyesinde de bir artışın yaşanmasını sağlamıştır. Bu durum ise bireylerin birikim faaliyetlerinin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. İlk dönemler yapılan bu birikimler birikim sahipleri tarafından saklamaları amacıyla belirli tacirler, esnaflar vb. kişilere emanet edilebilirken, ülkelerde bulunan saraylarda da emanet için ayrılan kısımlara

aktarılabilmektedir. Ancak kişisel birikimlerinin artması ve bunların emanet edildiği kişi veya yapıların bu birikimleri kullanması ve geri iadesinde yaşanan sorunlar, birikimlerin emanet edilmesi konusunun daha profesyonel bir şekilde ele alınması hususunu gündeme getirmiştir. Bununla birlikte yine ihtiyacı olanlara kredi benzeri ödemeler yapılması gerekliliği de parasal konuların profesyonelce ele alınması zaruretini ortaya çıkarmıştır. Böylece zaman içinde parasal işlemler profesyonel bankacılık faaliyetlerine dönüşmüştür. Bankaların varoluşundaki temel amaç; kar güdüsüyle birikim fazlası bulunan kişilerin ellerinde bulunan fazla parayı farklı isimler altında toplayarak, bunları ihtiyaç dâhilinde fon talep edenlere kullandırma şeklinde malî bir aracılık hizmeti sunmaktır. Ancak bu işlemler banka ve bankanın çalışma yöntemlerine göre değişiklik göstermektedir. Bankacılığın giderek artan önemi ve bankacılık faaliyetlerinin kullanımının zaruret haline dönüşmesi nedeniyle farklı banka türleri ortaya çıkmıştır. Bu farklı banka türlerinden biri de, İslam dininin gerekliliklerini yerine getiren ve bu perspektifte insanların bankacılık ihtiyaçlarını karşılayan katılım bankalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Katılım bankaları, önceleri İslam ülkelerinde önemli bir yere sahipken, son yıllarda dünya genelinde de önemli bir yer edinmeyi başarmıştır. Katılım bankalarının dünyadaki gelişimine paralel olarak Türkiye’de de bu gelişimini devam ettirmektedir. Türkiye’de kurulan katılım bankalarının her geçen gün yeni şubeler açıp müşteri portföylerini arttırdıkları görülmektedir³.

Katılım bankaları, konvansiyonel bankacılığın bir alternatifi olarak gelişme göstermektedir. Bunun nedeni bankacılık sektöründe yer alırken faizden uzak durmak isteyen ve faize karşı hassas olan banka yatırımcılarının bankacılık faaliyetlerini, temel prensibi faizsizlik olan katılım bankaları üzerinde yapmak istemeleridir. Katılım bankalarının faizsizlik prensibinin yanında, işleyiş biçimleri de bankacılık sektörü içerisinde sağlam kalabilmelerini sağlamıştır. Katılım bankalarının nakdi işlem yapmamaları, yapılan işlemlerin mal veya hizmet üzerinden gerçekleştirmeleri, risklerini daha aşağılara çekmelerine, varlıklarını daha garanti altına almalarına ve oluşacak herhangi bir krizden daha az etkilenmelerine neden olmuştur. Ayrıca katılma hesaplarının temeli olan “kara ve zarara ortak olma” biçimi de banka yatırımcılarının ticaret esaslı bir işleyiş sürdürdükleri, bankayla bir ortaklık içerisine girdikleri ve bu ortaklık çerçevesi içerisinde bankaya olan güvenlerinin daha çok artıracığını göstermektedir. Bu ortaklıktan banka, fon kullandığı sektörleri daha iyi seçeceğinden ve dikkat edeceğinden banka yatırımcıları yatırımlarını yaparken bankaya olan güvenleri daha üst seviyelerde olacaktır. Böylelikle banka yatırımcıları daha güvenilir bir şekilde, daha rahat yatırımlarını yapacaklardır. Nitekim günümüzde faiz uygulayan

³ Bakınız:(TBB, 2020, Banka Bilgileri. 04 15, 2020 tarihinde www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp)

ve faizsiz çalışan bankaların farklı hesap ve işletme yöntemleri olduğu görülmektedir. Bu bankalardaki işlem farklılıklarının ilk ve en temel hâlini hesap isimlendirmelerinde de görmek mümkündür. Faizli işlemlerin yapıldığı bankalarda hesaplar; vadeli hesap ve vadesiz hesap şeklinde ayrılırken, faizsiz çalışan bankalarda daha çok cari hesap ve katılım hesabı şeklinde isimlendirilerek ayrılmaktadır. Bankaların çalışma şekillerindeki farklılıklar daha çok kişilerin bu çalışma sistemleri ile dinî inanışları arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı ifade edilebilir. Diğer bir ifadeyle faizsiz bankalar bu konuda hassasiyet taşıyan kişilere hizmet etme ve onların paralarını da ekonomiye kazandırabilme amacıyla kurulmuştur. Bu bağlamda son yıllarda yatırımcısı hızla artan katılım hesaplarının seçimini etkileyen faktörlerin araştırılması önem arz etmektedir.

Yukarıda açıklandığı gibi katılım bankalarının işleyiş biçimleri ve banka yatırımcılarının konvansiyonel bankalara alternatif arama ihtiyaçları bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı ülkemizde hızla gelişim gösteren katılım bankalarının yatırımcılarının katılım banka hesaplarını tercih etme sebepleri ve bu hesapların seçimini etkileyen kişisel tercihleri, tutumları ve dini faktörlerin neler olduğunu öğrenmektir. Bu çalışmada bu konu çok boyutlu olarak ele alınmıştır.

Türkiye’de katılım bankaları ve bu bankalara yönelim sebeplerini etkileyen unsurları tespit etme amacıyla hazırlanan bu çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve yer almaktadır. Çalışmanın ikinci kısmında ise literatür taramasına yer verilmiş. Üçüncü kısımda materyal ve yönteme yer verilmiştir. Son bölümde ise mudilerin katılma hesapları seçimini etkileyen faktörlerin sorgulanması ve elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular aktarılmıştır. Çalışma tartışma ve sonuç kısmıyla tamamlanmıştır.

2. Kavramsal çerçeve

Son yıllarda katılım bankaları bankacılık sektörü içerisinde konvansiyonel bankalara karşı güçlü bir alternatif olma çabası içindedir. Bu çaba açılan banka şubesi, çeşitlenen yatırım aracı ve reel sektör yatırımlarının finansmanı konularında ortaya çıkmaktadır. Katılım bankalarının konvansiyonel bankalarla olan rekabetinde en önemli araç faiz hassasiyetine sahip banka yatırımcılarının tutumlarıdır. Bu durumda katılım bankalarının alternatif pozisyonda oluşu, banka yatırımcıları için potansiyel bir nitelik taşımaktadır. Faiz hassasiyeti olan banka yatırımcılarının en çok sıkıntı yaşadıkları durum konvansiyonel bankacılığın temelinde faizin oluşu ve işleyişlerinin de bu yönde olmasıdır. Dini bir hassasiyet ile ortaya çıkan faiz hassasiyeti katılım bankacılığının katılma hesapları seçimini etkileyen önemli bir faktör olmakla birlikte faiz dışında katılım hesaplarının seçimini etkileyen başka faktörler de olabilir. Bu faktörler, kişisel

özellikler, tutumlar ve normlar olabilir. Bu çalışmada katılım bankası yatırımcılarının tutum, subjektif normlar ve dini hassasiyetleri üzerinde banka yatırımcılarının seçimleri araştırılmıştır. Bu bağlamda banka yatırımcılarının katılma hesaplarının seçimini etkileyen faktörleri, çeşitliliği azaltmak adına, temel olarak üç başlık altında toplanabilir. Bunlar faize karşı bireysel tutumlar, beklentilerin karşılanması bağlamında tüketici memnuniyeti ve bankanın sahip olduğu ürün çeşitliliği olarak ifade edilebilir.

2.1. Faize karşı bireysel tutumlar

Gerçekleşen davranışlar sonucunda ortaya çıkan ve bu sonuçlar karşısında pozitif davranışlar sergileyen kişiler bu davranışlar karşısında olumlu bir tutuma sahip olacaktır. Bu durumun zıttı yaşandığında, yani gerçekleşen davranışlar sonucunda ortaya çıkan negatif davranışlar halinde, kişiler olumsuz tutum sergileyeceklerdir. Bireyin tutumun davranış değiştirme kararında etkili bir rol oynadığı düşüncesi konuyla ilgili literatürde ileri sürülmüştür (Desbarats, 1983). Bu düşünceye göre değişime karşı olumlu bir tutum sergileyen kişinin bu davranışı sergilemesi kolaydır. Böylelikle değişmeye yönelik tutum ile kişilerin değişme düşüncesi arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle kişi düşüncelerini değiştirme konusunda kendisi üzerinde etkin bir role sahip ise değiştirmeye karşı alacağı karar karşısında olumlu sonuçlar elde edebilecektir. Ancak kişi düşünce değiştirme konusunda kendisi üzerinde etkin değilse bir olay karşısında her ne kadar olumlu tutum sergilese bile bu tutumun olumlu sonuçlanma olasılığı çok düşük kalır (Bansal vd. 1999).

Bireylerin katılım bankalarını tercih etmeleri konusunda yapılan araştırmalarda bu bankaların tercih edilmesi noktasındaki en önemli hususun İslam dini ve bu din içinde faiz konusunda getirilen yasaklamalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ömer, 1992; Gerrard vd. 1997; Ero Erol ve El-Bdour, 1989). Bu uygulamada bireyleri ve İslam dinini faiz konusunda hassas duruma getiren nokta, paranın yatırılmasının sonucunda bankanın ekonomik anlamdaki durumu ne olursa olsun para sahibine yatırdığı para karşılığında, bir kâr ödeyeceğini garanti etmesi olarak değerlendirilmektedir. Bu şekilde bir gelir durumu bankanın zarar etmesi durumunda teminat veren bankada malın eksilmesi ancak para sahibinde her şekilde malın artışı söz konusu olduğu için İslam dini tarafından faiz hususu yasaklanmıştır. Bankaların kâr etmesi durumunda da bu durum değişmeyecektir. Çünkü bankadan faizle borç alan kişilerin bankaya bu borçların ödenmesi durumunda malında bir eksilme olacak ve bankayla birlikte para sahibinin malında artış olacaktır. Bu sebepler doğrultusunda İslam dininde yasaklanan faiz hususu faiz konusunda hassas olan kişilerin normal bankalar yerine katılım bankalarına yönelerek kâr ve zarar ortaklığı şeklinde bir nevi ticari faaliyette bulunarak parasını değerlendirme yoluna gitmektedir. Bu insanlar garantili bir şekilde kendilerini ay

sonunda ödenecek belirli bir miktar para yerine, ticari faaliyetlere yatırılan paralarından elde edilen gelirleri almaya razı olmaktadırlar (Aras ve Öztürk, 2011). Tutumu belirleyen din unsuru temelinde faiz olgusudur.

Bu konuda yapılan literatür incelemesinde katılım bankalarının tercih edilmesi noktasında bu bankaların faizsiz çalışmalarının diğer bir ifadeyle bireylerin dini yapılarındaki hassasiyetlere önem vermesinin kişilerin tercihleri noktasında ilk sırayı aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Okumuş, 2005; Soma vd. 2017; Nadirov 2018). Yani katılma hesapları Katılım Bankası yatırımcıları açısından önemli bir tutumdur. Ayrıca katılım bankası yatırımcılarının katılım bankaları tercihindeki tutumları göz önünde bulundurulduğunda katılım bankalarının işleyişinin faizden uzak olması, banka tarafından vade sonunda verilen kar paylarının yapılan bir ticaret sonrasında elde edilen kar veya zarara göre yatırımcıyla paylaşması, banka tarafından sunulan ürünlerin İslami kurallara uygun olması, alınan hizmetler ile ilgili olarak banka çalışanlarının yeterli bilgiye sahip olmaları ve bu bağlamda yatırımcıları bilgilendirmeleri katılım bankası yatırımcılarının bu bankaları seçiminde önemli olan olarak ifade edilebilir.

2.2. Beklentilerin karşılanması ile tüketici memnuniyeti

Yapılması gereken davranışları yerine getirmesi hususunda kendilerini olumlu yönde motive eden insanlar, bu davranışları gerçekleştirmek için üzerlerindeki sosyal baskıyı hissedeceklerdir. Çevre tarafından yapılmaması gereken bir davranışın baskısını hisseden kişilerin ise, bu davranışı gerçekleştirmekten kaçınmaları da kişiler üzerinde sosyal baskının olduğunu ve bu baskılar sonucunda düşüncelerini değiştirdiğini gösterir. Nihai olarak, kişileri yönlendiren öznel normların varlığından söz edebiliriz (Ajzen, 1985).

Yatırımcı veya tüketicilerin alacakları kararlar üzerinde arkadaş, aile, reklam, haber vb. gibi çevre faktörleri etkili olabilir. Bu faktörlerin kişilerin tercihlerini etkilemesi durumunda kişilerin başlangıçta aldıkları kararları değiştirebildikleri görülmüştür. Böylelikle kişilerin tercih sebeplerinde çevre faktörünün önemli bir yere sahip olduğu ve kişiler üzerinde baskı oluşturduğu görülmektedir (Ero Erol ve El-Bdour (1989; Lim ve Dubinsky, 2005)

Katılım bankalarının bireyler tarafından tercih edilme nedenlerinin araştırıldığı çalışmalar incelendiğinde bu hususta öncelikli olarak beklentilerin karşılanması gibi genel bir yapının altını çizmek mümkündür (Haron vd.1994; Gerrard vd. 1997). Beklentilerin karşılanması hususu literatürde öncelikli olarak maliyet ve fayda ilişkisi şeklinde ele alınmakta ve bu hususun karşılanması, mevduat sahipleri tarafından bankaların tercih edilmesi noktasında ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte yine çalışmalarda katılım bankalarında sunulan hizmetlerin sunum şekli, bireylerin sosyal

çevrelerindeki insanların etkisi, personel yaklaşımı ve itibarlı görünme gibi unsurların da bu bankaların tercih edilmesinde etkin faktörler olduğu üzerinde durulmaktadır (Marimuthu vd., 2010).

Bireylerin katılım bankalarına yönelmeleri noktasında etkili olan bir diğer unsur bankanın sunduğu kârlılık olduğu söylenilebilir. Aslında yönelim konusunda öncelikli noktalardan olan kârlılık ve buna ulaşma isteği kişilerin katılım bankalarına yönelmeleri noktasında oldukça etkili bir faktör olarak ele alınmaktadır (Abduh ve Mohd, 2012). Ayrıca katılım bankası yatırımcılarının katılım bankalarına yönelme sebeplerinden bir diğeri de yatırımcıların çevre faktörü ve ailenin önemli bir yere sahip olmasıdır. Aile ve çevrenin dini faktörleri göz önünde bulundurarak katılım bankalarını tercih etmesi katılım bankası müşterilerini de katılım bankalarıyla çalışmalarında önemli etkendir (Karakaya vd.2004; Marimuthu vd. 2010).

2.3. Bankacılık ürünleri ve fon kullanımı

Bireylerin dini düşünceleri hayatları boyunca alacakları kararlarda ve uygulayacakları eylemlerde etkili olmuştur. Kişi karar almadan önce alacağı bu kararın hayatını nasıl etkileyeceği, bu kararın İslam’da yerinin olup olmadığı, Allah’ın emrettiği şeylere uygun olup olmadığı konusunda düşünür ve böylelikle o kararın alınmasının doğru veya yanlış olduğuna kanaat getirir. Bu bağlamda kişi dininin yasakladığı şeylerden uzak durur.

Bireylerin geçmişte ve günümüzde bankalara yönelmelerinde en etkin faktörlerden biri kredi veya fon kullanımudur. Ekonomik yapıda meydana gelen şoklar nedeniyle kredilere uygulanan faizlerde sıklıkla değişiklik yapılmaktadır. Bu değişiklikler bireyleri finansal açıdan zor durumda bırakmaktadır. Genel anlamda faizle çalışan bankaların uyguladığı bu yöntemde banka, zararını en az seviyeye indirme amacındadır. Ancak katılım bankaları açısından bireylere sunulan krediler üzerine eklenen kâr payları ticari bir işlem olması nedeniyle değişmemektedir. Sabit olarak değerlendirilebilecek olan bu kâr payı durumu nedeniyle katılım bankalarından kredi alan müşterilerin ekstra bir ödeme yükümlülüğü altına girmesine dair risk oldukça düşük seviyede kalmaktadır.

Katılım bankaları konvansiyonel bankacılıktan farklı olarak kara ve zarara ortak olma prensibiyle çalışmaktadırlar. 5411 sayılı Bankalar Kanunu’nun 3. maddesinde “Katılım fonu, katılım bankaları tarafından açtırılan gerçek veya tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan paradır” şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre katılım fonunu, özel cari hesaplar ve katılma hesapları oluşturmaktadır (Babuşçu ve Hazar, 2017). Bankalar Kanunu’nda yer alan 3. maddede, Özel Cari Hesap; katılım bankalarında açılabilen ve istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilme özelliği

olan ve bu durum karşısında hesap sahibine herhangi bir getiri ödemeyen fonların oluşturduğu hesap olarak ifade edilir.

Özel cari hesaplarda toplanan mevduatlara vadesiz mevduat denir. Bu hesapların açılmasındaki amaç herhangi bir kazanç sağlamak olmayıp, yatırımcıların mevduatlarını herhangi bir olumsuz duruma karşı koruma altına almaktır. Bankanın herhangi bir kriz yaşanması veya batması durumunda bu tutarı banka müşterisine ödeme zorunluluğu vardır. Katılım bankaları bu mevduatlar üzerinde garantör konumunda olduğundan banka zarara uğrasa bile ödemeyi yapmakla yükümlüdür (Gül, 2004).

Katılma hesapları ise katılım bankalarına yatırımcılar tarafında yatırılan mevduatların katılım bankaları tarafından başka alanlarda kullanılması sonucunda ortaya çıkan kar veya zararın daha önceden mevduat sahibiyle anlaşılmış orana göre mevduat sahibiyle paylaşılmasıdır. Katılma hesaplarında mevduatı yatıracak olan yatırımcıya vade sonunda ne kadar kar verileceğinin garantisi verilmez. İşte tam da bu noktada kar veya zarar ortaklığı faizden ayrılmaktadır. Faizde vade sonunda yatırımcıya anaparaya ek ne kadar fazladan para verileceği önceden belirlenirken, Katılma hesaplarında yatırımcının yatırdığı anaparadan zarar etme ihtimali bile söz konusu olabilir. Bundan dolayı katılma hesaplarına kara veya zarara ortak olma hesabı da denilebilir (Bayındır, 2016). Katılım bankaları fon kullandırma yöntemleri genel olarak Murabaha, Mudaraba, Müşareke, İcare, Selem, İstisna, Sukuk, Teverruk, Tekafül ve Karz-ı Hasen şeklinde sıralamak mümkündür. Bu fon ve araç çeşitliliği de esneklik sağlayarak banka yatırımcılarının katılma hesapları seçiminde etkili olduğu ifade edilebilir.

3. Literatür taraması

Araştırmanın amacına uygun ve araştırma konusuyla bağlantılı yurt içinde ve yurt dışında birçok çalışma incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler sonucunda araştırmanın amacı, konusu ve kapsamıyla ilgili yapılmış benzer bir çalışmaya yurt içinde karşılaşılmamıştır. Ayrıca yapılan çalışmayla ilgili olduğu düşünülen çalışmalar incelenmiş olup önce yurtdışında yapılan çalışmalar aşağıda değerlendirilmiştir.

Ero Erol ve El-Bdour (1989), Ürdün’de yaptıkları çalışmada konvansiyonel bankacılığın ve İslami bankaların tercih edilme nedenlerini araştırmışlardır. Yapılan bu araştırmaya 434 kişi katılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda etkili ve hızlı bir hizmet, bankanın tanınmış olması, bankanın güvenilirliği ve imajı ve son olarak bankanın gizlilik prensibine bağlı kalması en etkili etkenler olarak belirlenmiştir. Kar payı getirisi, çevre ve arkadaş faktörü, dini sebepler ise banka yatırımcılarının seçim yaparken göz önünde bulundurdıkları diğer önemli faktörler olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmaya benzer bir biçimde Haron vd. (1994), Malezya’da 301 müşteri üzerinde

yapılan anket çalışmasında Müslüman olan ve Müslüman olmayan banka yatırımcılarının bankaları tercih etme nedenleri araştırmışlardır. Bu araştırma sonucunda seçimi etkileyen etkenler açısından Müslüman olan veya Müslüman olmayan müşteriler arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Müslüman banka yatırımcılarının %40'lık bir bölümü din faktöründen dolayı İslami bankaları tercih ettikleri belirlenmiştir. Din faktörü haricinde, müşterilerin, işlemlerini hızlı bir şekilde tamamlanmasını istedikleri, güler yüzlü personel ile muhatap olmak istedikleri ve hizmet kalitesi konusunda hassas oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Ömer (1992) ve Gerrard vd. (1997) Müslümanların banka seçimini etkileyen faktörleri incelemiştir. Bu konuda Omer (1992), İngiltere'de yaptığı çalışma sonucunda Müslümanların İslami bankaların çalışma şekilleri hakkında bilgi eksikliğinin çok fazla olduğu ve İslami bankaların seçilme nedenlerinin en başında dini faktörlerin geldiği tespit edilmiştir. Bu çalışmaya benzer bir biçimde Gerrard vd. (1997), tarafından Singapur'da 190 kişi üzerinde yapılan bir anket çalışmasında, ankete katılan Singapurlu Müslüman banka yatırımcılarının %62,1'i rekabet edilebilir düzeyde banka getirisine sahip olmasalar bile mevduatlarını İslami bankalarda tutacaklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, söz konusu banka yatırımcılarının İslami bankaları dini etkenden dolayı tercih ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Etkili ve hızlı bankacılık hizmetleri, bilgi gizliliği ise banka tercihinde en etkili diğer faktörler olarak belirlenmiştir.

Metawa ve Almosawi, (1998), Bahreyn'de faizsiz bankalar üzerinde yapılan bir araştırmada, müşterilerin banka çalışanlarından fazlasıyla memnun oldukları görülmektedir. Müşterilerin banka tercihlerini etkileyen en önemli faktör dini neden olarak görünse de, yatırılan paranın getiri oranı da ikinci derecede önemli bir faktör olmuştur. Metwally (1996), çalışmasında Kuveyt, Suudi Arabistan ve Mısır'da 385'er kişiyle yaptığı telefon görüşmeleri ile bu ülkelerde banka yatırımcılarının banka tercihlerini etkileyen faktörleri tespit etmeye çalışmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda katılımcıların İslam banka tercihlerini etkileyen faktörler sırasıyla din, etkinlik ve geleneksel hizmetler bulgusuna varılmıştır.

Naser vd. (1999), Ürdün'de faizsiz banka yatırımcılarının memnun kalma derecelerini ve banka tercih etme nedenlerini öğrenmeye yönelik yapılan bir araştırmada müşterilerin faizsiz bankaları tercih etme nedenlerinde banka imajının önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Faizsiz bankaları tercih etme nedenlerinde, banka imajının sonra dini nedenler ve diğer bankalardan alınan hizmetlerin faizsiz bankacılık kurallarına uygun olarak bu bankalardan da alınabiliyor olması gelmektedir. Müşterilerin, faizsiz bankalar tarafından sunulan ürün ve hizmetlerin değerlendirmesi sonucunda en fazla memnuniyet derecesine banka imajının, daha sonra sırasıyla müşteri bilgi gizliliğine

verilen önem, şube çalışanları tarafından sağlanan finansal danışmanlık hizmetlerinin geldiği görülmüştür.

Ahmad ve Haron, (2002), Malezya’da yapılan başka bir araştırmada ekonomik faktörlerin ve dini nedenlerin banka seçiminin de etkili olduğu görülmüştür. Müslüman olmayan banka yatırımcılarının birçoğu faizsiz bankaların klasik konvansiyonel bankalara alternatif oluşturduğunu düşünmektedirler. Ankete katılanlar banka yatırımcılarının çoğunun İslami bankalar tarafından kendilerine sunulan ürün ve hizmetler konusunda bilgilerinin oldukça az olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılan müşterilerin çoğu, faizsiz bankaların ürün ve hizmetlerinin Malezya’da daha çok tanıtımının yapılmasının gerekli olduğunu düşünmektedirler.

Dusuki vd. (2007), Malezya’da dört ayrı bölgede 750 anket katılımcısıyla gerçekleştirilen çalışmada müşterilerin İslami bankaları tercih etme sebepleri araştırılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda personellerin samimi, bilgili ve yetenekli olması en önemli sebep olarak tespit edilmiştir. Banka şubesinin konumu, ev veya iş yerine yakın olması, kullanılan kredi oranları ise tercihi belirleyen diğer faktörler olarak tespit edilmiştir.

Abdullah vd. (2016), Malezya’da Müslüman banka yatırımcılarının İslami banka yatırım hesaplarını seçimini etkileyen faktörler ile ilgili bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada 375 banka yatırımcısına anket uygulamıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen analiz sonuçlarına göre Müslüman mevduat sahiplerinin, İslami bankalar tarafından vaat edilen kar oranlarını önemsemedikleri saptanmıştır.

Al Ajmi vd. (2009), Bahreyn’de bulunan İslami ve geleneksel bankaların tercih edilmesi sebeplerini araştırmak için 655 banka yatırımcısı üzerinde bir anket çalışması yapmışlardır. Bu çalışma sonucunda etkili olan faktörler dini inanç, etkinlik, hizmet kalitesi, kolay ulaşım imkânı ve personel bilgi seviyesi banka tercihlerinde etkili faktörler olarak tespit edilmiştir. Viverita (2011), tarafından yapılan çalışmada öncelikle katılım bankalarının gelir durumları ve kâr oranları üzerinde durulmuştur. Bu bankaların normal bankalara göre, Endonezya bünyesinde, daha fazla getiri sağlayan bankalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın devamında katılım bankalarının getirilerinin müşteriler tarafından tercih edilme noktasında oldukça etkili olduğu üzerinde durulmuştur.

Marimuthu vd. tarafından (2010) yapılan çalışmada Malezya bünyesinde katılım bankalarının tercih edilme nedenleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda bu bankaların tercih edilme sebepleri arasında sunulan hizmetlerin dağıtımı, bankacılık faaliyetlerindeki etkinlik, sosyal çevreden tavsiyeler gibi faktörlerin oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lee vd. (2011), tarafından Pakistan’da katılım bankalarının tercih edilmesi noktasında etkili olan faktörler üzerine yapılan çalışmada burada ilgili bankaların seçiminde temel nedenin bu bankaların dinî kurallara göre hareket etmesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak müşterilerin paralarını güvende tutma isteğinin de baskın olduğu gibi bir sonuç da ortaya çıkmıştır.

Soma vd. (2017), tarafından Endonezya bünyesinde yapılan çalışmada müşterilerin katılım bankalarına yönelme sebepleri incelenmiş ve bu sebepler içinde dinî faktörlerin ilk sırada olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın sonucuna benzer bir biçimde Nadirov (2018), tarafından katılım bankaları ve ticari bankaların tercih sebeplerinin karşılaştırıldığı çalışmada, katılım bankalarının tercih edilme sebepleri üzerinde dinî etkenlerin önemli bir yeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak yurtdışında yapılan çalışmalarda faizsiz bankacılığın önemi vurgulanmış, yatırımcıların faizsiz bankaları seçmelerinin sebeplerinden bahsedilmiş ve faizsiz mevduat hesaplarının tercih edilmesinin yatırımcılar için ne kadar önemli olduğu açıklanmıştır. Bununla birlikte yurt içinde yapılan çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalardan Karakaya vd. (2004), Türkiye’deki faaliyet gösteren katılım banka müşterilerinin katılım bankası tercihleri seçimini etkileyen faktörleri araştırmak ve katılım bankalarının finansal araçların kullanım derecelerini, son olarak müşteri memnuniyetini ölçmek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Yapılan bu çalışma sonucunda Müşterilerin banka tercihlerini belirleyen faktörler, sırasıyla, İslami etkenler, katılım bankalarının çalışma prensipleri, arkadaş, aile etkisi olarak belirlenmiştir. Kar oranlarının etkisi ise en son sırada yer almıştır. Okumuş (2005), Katılım banka müşterilerinin katılım bankası seçim kriterlerini araştırmak amaçlı, Türkiye’de, 161 katılım bankası müşterisini kapsayan bir anket çalışması yapmıştır. Bu çalışma sonunda katılım bankalarının seçim kriterlerinin en önemlisi olarak “dini nedenler” olduğu belirtilirken, daha sonra geleneksel bankalardan alınan hizmetlerin katılım bankaları tarafından da verilmesi ve son olarak personelin yakın ilgisi tercih edilme sebebi olarak tespit edilmiştir. Tatlı vd. (2017), tarafından katılım bankacılık hizmetlerinde tüketici tercihlerini etkileyen faktörler Bingöl’de bir uygulama çalışması yapılmıştır. Çalışma 400 hane halkı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışma da amaçlanan hedef tüketicilerin bilgi düzeylerini öğrenmek ve bu bankaları tercih etme sebeplerini ortaya çıkarmaktır. Çalışma sonucunda katılımcıların bankalara olan bakış açıları bankalardan beklentileri ve bu bankalara karşı bilgi düzeylerinin önemli etken olduğu saptanmıştır. Kaynak (1986), banka yatırımcılarına ve banka yöneticilerine “Tercihlerinize göre ideal bir banka nasıl olmalıdır?” sorusunu sormuş; müşterilerden aldığı cevaplar doğrultusunda en önemli faktör olarak hızlı ve etkin hizmet beklediklerini bildirirken, banka yöneticilerin bu beklentilerinin önemli gördüğü husus saygınlık konusu olarak

bildirmişlerdir. Durak vd.(2017), tarafından yapılan çalışmada katılım bankalarının tercih edilme sebepleri incelenmiş, bu sebepler içinde öncelikli olarak katılım bankalarının daha güvenli görülmesi hususunun ağır bastığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte şube sayısı, işlem hızı, personel ilgisi ve işlem maliyetleri gibi hususların da tercihlerde etkili olduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

4. Gereç ve yöntem

4.1. Verilerin toplanması

Çalışmanın verileri yüz yüze anket yöntemiyle elde edilen birincil verilerden oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan anket dört bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcıları tanımlayan sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların katılma hesapları tutumlarını ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümünde ise katılımcıların katılma hesapları subjektif normlarını ölçmeye yönelik sorular sorulmuş olup son bölümde dindarlık faktörü ölçülmeye çalışılmıştır. Daha doğru sonuçlar elde etmek adına çalışmanın örnekleme, çalışmanın konusuyla ilgileri olan katılım bankası müşterileri arasından rast gele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Böylelikle rastgele seçilen örneklemin soruları anlayarak daha doğru cevap vermeleri hedeflenmiştir.

Tutum ölçeği (TÖ), subjektif normlar ölçeği (SNÖ) ve dindarlık ölçeği (DÖ) olarak hazırlanan üç ölçeğin her biri için beşli likert yöntemi kullanılmıştır. TÖ ve SNÖ 9 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular hazırlanırken literatürdeki bazı çalışmalardan faydalanmıştır. TÖ için sorulan 9 sorudan 5'i, SNÖ'de ise sorulan 9 sorudan 4'ü bu çalışmalardan (Alam, 2012; Abdullah vd., 2016) alınmış ve Türkçeye çevrilip, yabancı dil uzmanıyla birlikte gözden geçirilerek ankete uyarlanmıştır. Geri kalan TÖ için 4 soru, SNÖ için 5 soru ise yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Son ölçek olan DÖ ise 10 sorudan oluşmaktadır. DÖ için yapılan bazı literatür çalışmalardan (Alam, 2012; Abdullah vd., 2016) sorulan 10 sorudan ilk 8 soru birebir aynı olarak alınmış ve Türkçeye çevrilmiştir. Yabancı dil uzmanı tarafından kontrol edilerek araştırma evrenine uyarlanmıştır. 9. ve 10. soru ise yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Geliştirilen bu soruların katılımcılar üzerinde anlaşılabilirliğini ve uygulanabilirliğini anlamak için, araştırma aşamasında beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalmamak adına pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulama Bingöl ilinde 20 katılım bankası yatırımcısı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamasında katılımcılara herhangi bir süre kısıtlaması uygulanmamıştır. Ayrıca katılma hesaplarının seçimini etkileyen faktörleri tespit etmek ve ölçeklerle ilişki kurmak için 3 sorunun ("Şu anda çalıştığım katılım bankamın İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri tespit etmesi durumunda çekilirim", "Katılım bankası tarafından rekabetçi olmayan getiri verilmesi durumunda çekilirim" ve "Yakın gelecekte bankacılık krizinin yaşanması durumunda

katılım bankasının da etkilenmesi karşısında çekilirim”) katılımcılara sorulmasına karar verilmiştir. Eklenen bu üç soru ile üç ölçek kullanılarak katılma hesapları seçimini etkileyen faktörlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın evrenini Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 bölgesinde bulunan katılım bankası yatırımcıları oluşturmaktadır. Bu bölgenin seçilmiş olmasının nedeni çalışmanın konusuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamasıdır. Yapılan inceleme sonucunda bu illerde yer alan katılım bankaları şubeleri araştırılmış ve banka yetkilileriyle görüşülmüş ve konu hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Ancak Tunceli ilinde katılım bankası şubesi olmaması sebebiyle Tunceli’de yaşayan banka yatırımcılarından yakın illerde ki katılım bankalarıyla çalışan yatırımcılar tespit edildikten sonra anket çalışmasına katılımları sağlanmıştır. Tablo 1’de evren büyüklüğüne ait istatistiki bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Anket Uygulanacak İllerin Nüfus Sayıları

İller	Toplam Kent Merkez Nüfus
Bingöl	123.824
Elazığ	378.542
Malatya	592.990
Tunceli	33.511
Toplam	1.128,867

Çalışmanın anakütlesi 4 ilin merkez nüfusundan oluşan toplam 1,128.867 kişiden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında bu sayıya ulaşmak mümkün olmadığı için örneklem seçimine gidilmiştir. Örneklem sayısının belirlenebilmesi için Minimum Örnekleme Metodu kullanılmış olup aşağıdaki formül yardımıyla örneklem sayısı belirlenmiştir (Denklem 1).

$$n = \frac{N \times P \times Q \times Z^2}{[(N-1) \times d^2 + P \times Q \times Z^2]} \quad (1)$$

P= Ana Kitle X’ in Gözlemlenme Olasılığı=0,5

t= Dağılımın Kritik Değeri

Q= Gözlemlenmeme Olasılığı=0,5

N: Evren Büyüklüğü

d= Etki Büyüklüğü=0,05

z= Dağılım Değeri=1,96

Bu formüle göre çalışmanın örneklem sayısı 384 kişi olarak belirlenmiştir. Ancak çalışma esnasında beklenmedik sorunlar, örneklem hataları vb. gibi sorunlar göz önünde bulundurulduğu zaman örneklem sayısının 400 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmanın evreni farklı illeri kapsadığı için örneklem sayıları bu illere yüzdesel olarak dağıtılmıştır. Her ilin nüfusuna göre örneklem sayısı belirlenmiştir. Tablo 2’de illere göre örneklem sayıları gösterilmiştir. Minimum örneklem sayısı olan 400 TRB1 nüfusuna oranlanmış, bulunan sayı her ilin nüfusuyla çarpılmıştır. Bulunan sonuç o ile düşen örneklem sayısı olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. İl Bazında Dağıtılmış Örneklem Sayıları

İller	Evren	Anket uygulanacak nüfus	Örneklem
Bingöl	123.824	43.8754692	44
Elazığ	378.542	134.1315727	134
Malatya	592.990	210.1187588	210
Tunceli	33.511	11.87419925	12
Toplam	1.128,867	400.000	400

Buna göre çalışmanın örnekleminin illere göre dağılımı sırasıyla 210 kişi Malatya için, 134 kişi Elazığ için, 44 kişi Bingöl için ve 12 kişi Tunceli için belirlenmiştir (Tablo 2). Her ilde uygulanan anketler rastgele bir biçimde katılım bankası yatırımcılarına uygulanmıştır.

Verileri elde etmek amacıyla çalışmaya katılmak isteyen katılım bankası yatırımcılarına 20 Şubat 2019 – 20 Mayıs 2019 tarihleri arasında saha çalışmasında anketler uygulanmıştır. Ankete verilecek cevapların doğru olması için ankette katılımcıların kişisel kimliklerini açıklayacak sorulara yer verilmemiştir. Uygulama aşamasında anketler dağıtılırken çalışmanın amacı da açıklanmıştır. Katılımcılar soruları cevaplarırken anlam bakımından sorun yaşadıkları sorulara yerinde açıklama yapılmıştır. Katılımcıların cevapladıkları anket formları toplanıp incelenmiştir. Katılımcıların gözden kaçırdıkları sorular veya eksik bıraktıkları alanlar anket uygulaması esnasında hemen tespit edilmiş olup katılımcılar tarafından bu eksiklikler giderilmiştir.

4.2. Veri analiz yöntemi

Anket formlarına verilen cevaplar elektronik ortama aktarılmış veriler analize uygun hale getirilmiştir. Örneklem 50'den büyük olduğu için verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Normal dağılıma sahip olmayan veriler için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ayrıca ölçekler arasındaki ilişkinin yönü Korelasyon Analiziyle analiz edilmiştir. Son olarak katılma hesapları TÖ bağımlı değişken olarak kabul edilerek DÖ, SNÖ, yaş, bakmakla yükümlü kişi sayısı (BYKS), aylık ortalama gelir (AOG) ve fiziksel sermaye (FS) bağımsız değişkenlerle ilişkisi çoklu regresyon yöntemiyle analiz edilmiştir (Denklem 1).

$$TÖ_i = \beta_0 + \alpha_1 DÖ + \alpha_2 SNÖ + \alpha_3 BYKS + \alpha_4 AOG + \alpha_5 FS + \varepsilon_i \quad (1)$$

Burada β_0 sabit terimini, α_1 , α_1 , α_1 , α_1 ve α_1 eğim parametrelerini ve ε_i hata terimini göstermektedir. Çalışmanın analizler SPSS programı aracılığıyla yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizi için Cronbach Alpha (α) testi uygulanmıştır. Buna göre katılımcıların verdikleri cevaplar sonucu en yüksek puana

sahip olan TÖ'dür (0.911). Daha sonra DÖ 0.905 puanla yüksek güvenilirlik sonucu elde edilmiştir. Son olarak sübjektif normaler ölçeği 0.752 puanına sahip olduğu saptanmıştır. Bu puan her ne kadar düşük görünse de Cronbach's Alpha değerinin bilimsel araştırmalarda kabul görmesi için belli bir değerin üzerinde olması gerekir. Bu bağlamda $0.70 \leq \alpha < 0.90$ değerler kabul edilmiş ve buna göre yorumlanmıştır. Bu sonuç ölçeğin yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğunu ve bilimsel yargıların oluşturulmasında kullanılabileceğini göstermektedir (Özdamar 2002). Elde edilen bu sonuçlarla ölçeklerin yapılacak analizler için uygun olduğu anlaşılmış olup, sonuçların güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Ankette yer alan sorulara verilen cevaplar, aritmetik ortalama yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için puan aralığını hesaplamak gerekir. Böylelikle aralıkların eşit olduğu varsayımından yola çıkarak aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0.80 olarak hesaplanmıştır⁴ Buna göre katılımcıların ortalama puanı 1.00-1.80 olan değişkenlere kesinlikle katılmadıkları, ortalama puanı 1.81-2.60 olan değişkenlere katılmadıkları, ortalama puanı 2.61-3.40 olan değişkenlere fikirlerinin olmadıkları, ortalama puanı 3.41-4.20 olan değişkenlere katıldıkları ve ortalama puanı 4.21-5.00 olan değişkenlere kesinlikle katıldıkları gösterdiği kabul edilmiştir.

5. Araştırmanın bulguları

5.1. Katılımcıların sosyoekonomik durumlarına dair elde edilen bulgular

Araştırmanın bu bölümünde çalışmaya katılan katılımcıların sosyoekonomik durumlarına göre dağılımları incelenmiştir. Tablo 3'e göre banka yatırımcılarının %92.3'ü erkek ve %7.8'i kadındır. Katılım bankası yatırımcılarının %29.8'ini 30 ve altı yaş grubunda iken, %42.8'ini 31 – 40 yaş aralığını oluşturmaktadır. Tablo 3'teki katılım bankası yatırımcılarının medeni durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında yatırımcılarının %71.8'i evli ve %27.8'i bekar olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Tüketicilerin Bazı Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Sosyo-Demografik Özellikler		Sayı	%
Cinsiyeti	Erkek	369	92.3
	Kadın	31	7.8
Yaş grupları	30 ve altı	119	29.8
	31-40	171	42.8
	41-50	88	22.0
	50 ve üstü	22	5.5
Medeni durumu	Evli	285	71.2
	Bekar	111	27.8
	Dul	4	1.0

⁴ Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer)/5 = (5 – 1)/5 = 4/5 = 0.80

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında %66.5'i üniversite veya lisansüstü mezunlardan oluşurken, %22.5'i meslek yüksekokulu mezunu, %8.2'si lise mezunu %2.3'ü ortaokul mezunundan oluşturmaktadır (Tablo 4). Katılımcıların bakmakla yükümlü oldukları kişi sayısına ait veriler Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre katılımcıların %80'ni 3 ve altı kişiye bakmakla yükümlü iken %20'si 4 ve daha fazla kişiye bakmakla yükümlüdür. Tablo 4'te anket çalışmasına katılan katılım bankası yatırımcılarının meslek bilgileri verilmiştir. Katılımcılardan %48'i devlet memuru, %36.6'sı özel sektör çalışanı, %5'i esnaf ve %3.3'ü diğer meslek gruplarından oluşmaktadır.

Tablo 4: Tüketicilerin Sosyoekonomik Yaşamına İlişkin Özellikleri

Özellik	Sayı	%	
Meslek	İşletme sahibi/tüccar	5	1.3
	Esnaf	20	5.0
	Devlet memuru	192	48.0
	Özel sektör çalışanı	155	38.6
	İşçi	12	3
	Çalışmıyor/İşsiz	3	0.8
	Diğer	13	3.3
Eğitim durumu	İlkokul	2	0.4
	Ortaokul	9	2.3
	Lise	33	8.3
	Meslek Yüksek Okulu	90	22.5
	Üniversite veya Lisansüstü	266	66.5
Bakmakla Yükümlü Kişi Sayısı	3 ve altı	320	80.0
	4 ve üstü	80	20.0

5.2. Katılımcıların katılım bankacılığı kullanımıyla ilgili bulgular

Tablo 5'te katılım bankası yatırımcılarının kimin tavsiyesiyle katılım bankasını kullanmaya başladığına ait veriler yer almaktadır. Bu verilerden çıkan sonuçlara göre 198 kişi ailesinin tavsiyesiyle, 164 kişi arkadaşlarının tavsiyesiyle, 22 kişi diğer kanallar aracılığıyla ve 16 kişi ise internet aracılığıyla kullanmaya başlamıştır. Bu bulgular yatırımcıların yaklaşık yarısının çevrenin önerisiyle katılım bankasını kullanmaya başladığını göstermektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Katılım Bankacılığını Kimin Tavsiyesiyle Kullanmaya Başladığına İlişkin İstatistikî Bulgular

Kimin Tavsiyesi	Sayı	Yüzde
Aile	198	49.5
Arkadaş	164	41.0
İnternet	16	4.0
Diğer	22	5.5
Toplam	400	100.0

Tablo 6'ya göre katılımcıların %95.5'i internet bankacılığını kullanırken, %4.5'i internet bankacılığını kullanmamaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların İnternet Bankacılığı Kullanımına İlişkin İstatistikî Bulgular

İnternet Bankacılığı	Sayı	%
Evet	382	95.5
Hayır	18	4.5
Toplam	400	100.0

Çalışmada banka yatırımcıların katılma hesaplarına olan tutumlarını ortaya koymak için katılma hesaplarından çekilme durumları ile ilgili üç soru sorulmuş ve elde edilen cevapların dağılımları Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da sunulmuştur. Tablo 7'de katılım bankası yatırımcılarının banka ürün veya hizmetlerinin İslami kurallara uymaması durumunda bankaya karşı verecekleri tepkiler yer almaktadır. Katılımcıların 384'ü İslami kurallara uymayan ürün veya hizmet tespit etmesi durumunda bankadan çekileceğini söylerken 16'sı ise bankayla çalışmaya devam edeceğini çekilmeyeceğini beyan etmiştir.

Tablo 7. Katılım Bankasının İslami Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistikî Bulgular

İslami Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler	Sayı	%
Çekileceğim	384	96.0
Çekilmeyeceğim	16	4.0
Toplam	400	100.0

Katılım bankası yatırımcılarının rekabetçi olmayan getiriyle karşı karşıya kalmaları durumunda %44'ü bankadan çekileceğini beyan ederken %56'sı bankayla çalışmaya devam edeceğini belirtmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Katılım Bankasının Rekabetçi Olmayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistikî Bulgular

Rekabetçi Olmayan Getiri Verilmesi	Sayı	Yüzde
Çekileceğim	176	44.0
Çekilmeyeceğim	224	56.0
Toplam	400	100.0

Tablo 9'da göre bankacılık kriz yaşanması durumunda yatırımcılardan 309'u bankadan çekileceğini ifade ederken 91'ini çekilmeyeceğini ifade etmiştir.

Tablo 9. Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesi Yaşamaması Halinde Katılım Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna İlişkin İstatistikî Bulgular

Kriz Durumunun Gerçekleşmesi	Sayı	%
Çekileceğim	309	77.3
Çekilmeyeceğim	91	22.7
Toplam	400	100.0

5.3. Katılma hesapları seçimiyle ilgili TÖ, SNÖ ve DÖ'ye ait bulgular

5.3.1. Katılma hesapları TÖ'ye ait istatistikî bulguları

Çalışmaya katılan katılım bankası yatırımcıların katılma hesaplarına yönelik TÖ'yü oluşturan değişkenlere bağlı ifadelere verdikleri cevapların ortalama puanları ve standart hatalarının dağılımına Tablo 10'da verilmiştir. Katılım bankası yatırımcılarının katılma hesaplarına yönelik tutumların arasında önemli gördükleri faktörlerin önem algılamalarına göre sırasıyla "Katılım mevduat hesaplarında faiz olmadığı için vaat edilmeyen getiriye seğıyorum (4.27±0.83)", "İslam dininin kurallarına uygun olduğu için katılım bankalarının mevduat hesaplarından vaat edilmeyen getiri hesaplarını seğıyorum (4.19±0.86)", "Katılım mevduat hesaplarında vaat edilmeyen getiri; dürüstlük, adalet ve eşitlik üzerine kuruludur (4.18±0.84)", "Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriye seğıen arkadaşlarım/meslektaşlarım Katılım bankacılığının konvansiyonel bankacılıktan daha iyi olduğu konusunda hemfikirler (4.14±0.98)", "Arkadaşlarım ve akrabalarımın tavsiyesine dayanarak katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriye seğıtim (4.01±1.08)" olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre elde edilen bulgular bir bütün olarak ele alındığında katılım bankası yatırımcılarının büyük bir çoğunluğu katılma hesaplarına yönelik sorulara kesinlikle katıldıkları görülmektedir.

Ayrıca bu ifadeler dikkate alınarak katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında zaman en yüksek 4.27±0.83 ortalama puan ve standart hata ile "Katılım mevduat hesaplarında faiz olmadığı için vaat edilmeyen getiriye seğıyorum" ifadesi yer almaktadır. Katılım hesaplarının İslam dinine uygun olarak işleyişi ve katılma hesaplarından elde edilen getirinin dürüstlük adalet üzerine kurulu olması seğıenekleri de yatırımcıların tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Çıkan bu sonuçlar neticesinde katılım bankası yatırımcılarının katılma hesaplarının seğıimini etkileyen tutum ve davranışlarda İslam dini faktörü, faizsizlik prensibi faktörü, dürüstlük ve adalet faktörü önem arz etmektedir. Böylelikle yatırımcıların düşünceleri ile bankaların çalışma prensipleri arasında doğru orantı olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Katılım Bankacılığı TÖ'ye verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı

		Sayı	%	Ort.	sh
Değer verdiğim insanlar, katılım mevduat hesaplarına vaat edilmeyen getiri yoluyla para yatırmam konusunda beni destekledi.	Kesinlikle Katılmıyorum	22	5.5	3.93	1.13
	Katılmıyorum	38	9.5		
	Fikrim Yok	24	6.0		
	Katılıyorum	176	44.0		
	Kesinlikle Katılıyorum	140	35.0		
	Toplam	400	100.0		
Dinlediğim ve saydığım insanlar katılım mevduat hesaplarına dayalı vaat edilmeyen getiriyi seçmem konusunda beni etkiledi	Kesinlikle Katılmıyorum	20	5.0	3.96	1.10
	Katılmıyorum	38	9.5		
	Fikrim Yok	19	4.8		
	Katılıyorum	184	46.0		
	Kesinlikle Katılıyorum	139	34.8		
	Toplam	400	100.0		
İslam dininin kurallarına uygun olduğu için Katılım bankalarının mevduat hesaplarından vaat edilmeyen getiri hesaplarını (katılım hesaplarını) seçiyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	13	3.3	4.19	0.86
	Katılmıyorum	8	2.0		
	Fikrim Yok	17	4.3		
	Katılıyorum	213	53.3		
	Kesinlikle Katılıyorum	149	37.3		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesaplarında vaat edilmeyen getiri; dürüstlük, adalet ve eşitlik üzerine kuruludur.	Kesinlikle Katılmıyorum	9	2.3	4.18	0.84
	Katılmıyorum	11	2.8		
	Fikrim Yok	25	6.3		
	Katılıyorum	207	51.7		
	Kesinlikle Katılıyorum	148	37.0		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesabına para yatırmak, içimde İslam'ın ruhunu uyandırıyor.	Kesinlikle Katılmıyorum	13	3.3	3.63	1.13
	Katılmıyorum	64	16.0		
	Fikrim Yok	87	21.8		
	Katılıyorum	130	32.5		
	Kesinlikle Katılıyorum	106	26.5		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesaplarında faiz olmadığı için vaat edilmeyen getiriyi seçiyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum	8	2.0	4.27	0.83
	Katılmıyorum	12	3.0		
	Fikrim Yok	16	4.0		
	Katılıyorum	191	47.8		
	Kesinlikle Katılıyorum	173	43.3		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getirinin varlığı, içime huzur getirir.	Kesinlikle Katılmıyorum	8	2.0	3.92	0.96
	Katılmıyorum	31	7.8		
	Fikrim Yok	62	15.5		

	Katılıyorum	181	45.3		
	Kesinlikle Katılıyorum	118	29.5		
	Toplam	400	100.0		
Arkadaşlarım ve akrabalarımın tavsiyesine dayanarak katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçtim.	Kesinlikle Katılmıyorum	20	5.0	4.01	1.08
	Katılmıyorum	31	7.8		
	Fikrim Yok	19	4.8		
	Katılıyorum	185	46.3		
	Kesinlikle Katılıyorum	145	36.3		
	Toplam	400	100.0		
Katılım mevduat hesabında vaat edilmeyen getiriyi seçen arkadaşlarım/meslektaşlarım, Katılım bankacılığının konvansiyonel bankacılıktan daha iyi olduğu konusunda hemfikirler.	Kesinlikle Katılmıyorum	18	4.5	4.14	0.98
	Katılmıyorum	13	3.3		
	Fikrim Yok	22	5.5		
	Katılıyorum	186	46.5		
	Kesinlikle Katılıyorum	161	40.3		
	Toplam	400	100.0		

5.3.2. SNÖ'ye ilişkin istatistiki bulguları

Çalışmaya katılan yatırımcıların katılma hesaplarına yönelik subjektif (öznel) normlar ölçeğine göre verdikleri cevapların ortalama puan ve standart hatalarına göre dağılımı Tablo 11'de sunulmuştur. Buna göre elde edilen bulgular bir bütün olarak ele alındığında katılım bankası yatırımcılarının büyük bir çoğunluğu katılma hesaplarına yönelik sorulan sorulara doğru cevabı verdikleri görülmüştür. Katılım bankası yatırımcılarının katılım bankacılığı subjektif normlara göre verdikleri cevaplar arasında önemli gördükleri faktörlerin önem algılamalarına göre sırasıyla "Katılım bankalarının ürünlerinin ve yönetim uygulamalarının İslam dininin kurallarını ihlal edecek şekilde uygulandığını duyduğumda, faizden kaçınmak için paramı çekerim (4.42±0.80)", "Eşim ve ebeveynim, katılım bankamın ürünlerinde ve yönetim uygulamalarında İslam dininin kurallarına aykırı işleyişinin olduğunu tespit ettiklerinde paramı çekmem gerektiğini düşünürler (4.38±0.82)", "Mevduat sahipleri, bankaların gelirlerinin bir kısmının faiz gelirinden geldiğini öğrenirlerse fonlarını diğer bankalara kaydırırlar (4.37±0.90)", "Katılım bankalarının İslam dininin yasakladığı ürünlere ve yönetim uygulamalarına uygun olan kuralları ihlal ettiklerini duyduğumda, katılım hesaplarından vazgeçme eyleminin doğru bir eylem olduğuna inanırım (4.30±0.+95)", "Benim için önemli olan çoğu insan, İslam dininin kurallarına uymadığında, paramı Katılım bankalarından çekmem gerektiğini düşünür (4.13±1.09)", "Mevduat sahipleri fonlarını diğer bankalara kaydırırlar, çünkü mevcut bankaların İslam dini kurallarına uygun olmayan ürünleri ve eylemleri uyguladığını düşünürler (4.04±1.07)" olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 11'dekatilim bankası yatırımcılarının kişisel tutum ve düşünceleri doğrultusunda verdikleri cevaplar incelendiği zaman yatırımcıların İslami mevduat hesaplarını seçiminde banka ürün ve hizmetlerinin İslami kurallara uygun olması, İslam dininin yasakladığı ürün ve hizmetlerin kullanılmaması, elde edilen kar paylarının faizsizlik prensibine uygun olması ve bankanın İslami kurallara göre işleyiş göstermesi önemli bir yere sahiptir. Elde edilen bu sonuçlardan yatırımcıların düşünce yapıları ve inançları doğrultusunda hareket ettikleri sonucuna varılmıştır.

Tablo 11. Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının Katılma Hesaplarına yönelik Sübjektif Normlara göre verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı

		Sayı	%	Ort.	Sh.
Katılım bankalarının düşük performansa sahip olduğuna dair, söylentiler doğru olsaydı, mevduat sahipleri parasını çekerdi.	Benim için hiç doğru değil	57	14.2	2.90	1.16
	Benim için az doğru	86	21.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	133	33.3		
	Benim için doğru	87	21.8		
	Benim için tamamen doğru	37	9.3		
Mevduat sahipleri fonlarını diğer bankalara kaydırırlar, çünkü mevcut bankaların İslam dini kurallarına uygun olmayan ürünleri ve eylemleri uyguladığını düşünürler.	Benim için hiç doğru değil	25	6.3	4.04	1.07
	Benim için az doğru	16	4.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	25	6.3		
	Benim için doğru	184	46.0		
	Benim için tamamen doğru	150	37.5		
Kısa vadedeki düşük getiri oranı, mevduat sahiplerini fon çekmeye zorlamaz ancak uzun vadedeki düşük getiri oranı, çok sayıda yatırımcının fonlarını Katılım bankalardan çekmesine sebep olabilir.	Benim için hiç doğru değil	42	10.5	2.91	1.05
	Benim için az doğru	83	20.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	174	43.5		
	Benim için doğru	69	17.3		
	Benim için tamamen doğru	32	8.0		
Mevduat sahipleri, bankaların gelirlerinin bir kısmının faiz gelirinden geldiğini öğrenirlerse fonlarını diğer bankalara kaydırırlar.	Benim için hiç doğru değil	9	2.3	4.37	0.90
	Benim için az doğru	15	3.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	16	4.0		
	Benim için doğru	137	34.3		
	Benim için tamamen doğru	223	55.8		
Bankacılıkta bir kriz oluşması halinde paramı Katılım bankalarından çekmeyi kesinlikle tercih ederim.	Benim için hiç doğru değil	48	12.0	3.95	1.34
	Benim için az doğru	16	4.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	36	9.0		
	Benim için doğru	107	26.8		
	Benim için tamamen doğru	193	48.3		
Benim için önemli olan çoğu insan, İslam dininin kurallarına uymadığında, paramı Katılım bankalarından çekmem gerektiğini düşünür.	Benim için hiç doğru değil	24	6.0	4.13	1.09
	Benim için az doğru	13	3.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	32	8.0		
	Benim için doğru	149	37.3		
	Benim için tamamen doğru	182	45.5		
Katılım bankalarının İslam dininin yasakladığı ürünlere ve yönetim uygulamalarına uygun olan kuralları ihlal ettiklerini duyduğumda, katılım hesaplarından	Benim için hiç doğru değil	15	3.8	4.30	0.95
	Benim için az doğru	12	3.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	15	3.8		
	Benim için doğru	151	37.8		
	Benim için tamamen doğru	207	51.7		

vazgeçme eyleminin doğru bir eylem olduğuna inanırım.					
Katılım bankalarının ürünlerinin ve yönetim uygulamalarının İslam dininin kurallarını ihlal edecek şekilde uygulandığını duyduğumda, faizden kaçınmak için paramı çekerim.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.42	0.80
	Benim için az doğru	11	2.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	17	4.3		
	Benim için doğru	144	36.0		
	Benim için tamamen doğru	223	55.8		
Eşim ve ebeveynim, katılım bankamın ürünlerinde ve yönetim uygulamalarında İslam dininin kurallarına aykırı işleyişinin olduğunu tespit ettiklerinde paramı çekmem gerektiğini düşünürler.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.38	0.82
	Benim için az doğru	13	3.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	19	4.8		
	Benim için doğru	150	37.5		
	Benim için tamamen doğru	213	53.3		

5.3.3. Katılım bankası yatırımcılarının DÖ'ye ilişkin istatistikî bulguları

Çalışma kapsamına alınan katılım bankacılığı yatırımcılarının DÖ'de yer alan yargılara verdikleri cevapların ortalama puan ve standart hatalarına göre dağılımı Tablo 12'de yer verilmiştir. Buna göre elde edilen bulgular bir bütün olarak ele alındığında katılım bankası yatırımcılarının büyük bir çoğunluğu katılım bankası yatırımcılarının DÖ'deyen alan yargılara verdikleri cevaplar benim için tamamen doğru şeklinde olduğu görülmüştür. Katılım bankası yatırımcılarının dindarlık faktörünü önemli gördükleri ve faktörlerin önem algılamalarına göre sırasıyla “Çocuklarımla geleneksel olarak aldıkları eğitimin yanında, dini eğitim de almaları gerektiğine inanırım (4.57±0.64)”, “Din, benim için çok önemlidir çünkü yaşamın anlamı hakkındaki birçok soruya cevap verir (4.54±0.71)”, “Hayata olan bakış açımın arkasında dini inancım yatıyor (4.48±0.73)”, “Sahip olduğum sermayemi İslam ekonomisine ait araçlara yatırmaktan çekinmem (4.47±0.75)”, “Dini düşünceyi anlama ve ibadetle zaman geçirmem benim için önemlidir (4.45±0.75)”, “Dini inançlar hayattaki bütün uğraşlarımı etkiler (4.42±0.79)”, “Dini organizasyonlara katılmaktan zevk alıyorum (4.08±1.03)” ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 12. Katılım Bankacılığı Yatırımcılarının DÖ'de yer alan yargılara verdikleri Cevapların Ortalama Puan ve Standart Hatalarına Göre Dağılımı

		Sayı	%		
Din, benim için çok önemlidir çünkü yaşamın anlamı hakkındaki birçok soruya cevap verir.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.54	0.71
	Benim için az doğru	4	1.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	10	2.5		
	Benim için doğru	132	33.0		
	Benim için tamamen doğru	249	62.3		
Sık sık inancım ile ilgili kitaplar ve dergiler okurum.	Benim için hiç doğru değil	8	2.0	3.76	1.20
	Benim için az doğru	90	22.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	33	8.3		
	Benim için doğru	128	32.0		

	Benim için tamamen doğru	141	35.3		
İnancımı anlamak ve sağlamlaştırmak için zaman harcıyorum.	Benim için hiç doğru değil	6	1.5	3.83	1.17
	Benim için az doğru	85	21.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	24	6.0		
	Benim için doğru	140	35.0		
	Benim için tamamen doğru	145	36.3		
Hayata olan bakış açımın arkasında dini inancım yatıyor.	Benim için hiç doğru değil	3	0.8	4.48	0.73
	Benim için az doğru	11	2.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	8	2.0		
	Benim için doğru	144	36.0		
	Benim için tamamen doğru	234	58.5		
Dini inançlar hayattaki bütün uğraşlarımı etkiler.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.42	0.79
	Benim için az doğru	9	2.3		
	Benim için ne doğru nede yanlış	19	4.8		
	Benim için doğru	145	36.3		
	Benim için tamamen doğru	222	55.5		
Dini düşünceyi anlama ve ibadetle zaman geçirmem benim için önemlidir.	Benim için hiç doğru değil	3	0.8	4.45	0.75
	Benim için az doğru	11	2.8		
	Benim için ne doğru nede yanlış	14	3.5		
	Benim için doğru	148	37.0		
	Benim için tamamen doğru	224	56.0		
Dini organizasyonlara maddi katkılarda bulunurum.	Benim için hiç doğru değil	21	5.3	3.96	1.12
	Benim için az doğru	36	9.0		
	Benim için ne doğru nede yanlış	24	6.0		
	Benim için doğru	174	43.5		
	Benim için tamamen doğru	145	36.3		
Dini organizasyonlara katılmaktan zevk alıyorum.	Benim için hiç doğru değil	12	3.0	4.08	1.03
	Benim için az doğru	34	8.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	26	6.5		
	Benim için doğru	165	41.3		
	Benim için tamamen doğru	163	40.8		
Çocuklarımın geleneksel olarak aldıkları eğitimin yanında, dini eğitim de almaları gerektiğine inanırım.	Benim için hiç doğru değil	2	0.5	4.57	0.64
	Benim için az doğru	2	0.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	15	3.8		
	Benim için doğru	128	32.0		
	Benim için tamamen doğru	253	63.2		
Sahip olduğum sermayemi İslam ekonomisine ait araçlara yatırmaktan çekinmem.	Benim için hiç doğru değil	5	1.3	4.47	0.75
	Benim için az doğru	6	1.5		
	Benim için ne doğru nede yanlış	17	4.3		
	Benim için doğru	138	34.5		
	Benim için tamamen doğru	234	58.5		

Bu çalışma sonucunda banka yatırımcılarının hayata olan bakış açılarının arkasında din faktörünün çok önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Katılım bankası yatırımcıların bu sorulara verdiği cevaplar arasında en yüksek puana sahip olan “Çocuklarımın geleneksel olarak aldıkları eğitimin yanında, dini eğitim de almaları gerektiğine inanırım (4.57±0.64)” cevabı ise yatırımcıların bu düşüncelerinin gelecek nesillerce devam edilmesinin istenmesi çocuklarının geleneksel eğitimle birlikte dini eğitim alarak çok küçük yaşlardan itibaren bu bilince sahip olmaları ve hayatları boyunca bunu kendilerine bir yol edinmelerini istemesi görülmektedir (Tablo 12).

Dikkat çeken başka bir ayrıntıda yatırımcıların sermayelerini İslam ekonomisine ait araçlara yatırmak istemeleri, yine İslam dininin kendi yaşamlarına yerleştirmeleri ve bu düşünceyle hayatlarını sürdürmelerini hem maddi hem de manevi olarak kendilerini huzurlu hissetmelerinin göstergesidir.

5.4. Katılım bankacılığı yatırımcılarının katılma hesaplarının seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik analiz bulguları

Çalışmada daha önce katılım bankası katılma hesapları seçimini etkileyen üç ölçek ele alınmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan ölçeklere ait ortalama puanlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 13'te verilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçekler; TÖ, DÖ ve SNÖ'dür. Çalışma kapsamında en yüksek puana (4.258 ± 0.673) sahip DÖ yer alırken, TÖ (4.028 ± 0.765) puanla ikinci sırada SNÖ ise (3.936 ± 0.601) puanla üçüncü sırada yer almaktadır. Bu istatistiki sonuçlara bakıldığı zaman yatırımcıların katılım bankası katılma hesaplarına tutumları, subjektif normlardan daha ağır basmakta ve daha çok önem arz etmektedir. Yani katılım bankalarının çalışma prensipleri yatırımcıların katılım bankalarına karşı bakış açıları, fikirleri, düşüncelerini olumlu yönde etkilemektedir. Yatırımcıların kendi düşünceleri doğrultusunda hareket ettikleri zaman bankalara olan yaklaşımları daha çok artmaktadır. Böylelikle TÖ, subjektif normlardan daha önemli hale gelmektedir.

Tablo 13.Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
TÖ	400	1	5	4.028	0.765
DÖ	400	1	5	4.258	0.673
SNÖ	400	1.44	5	3.936	0.601

5.4.1. Verilerin normallik analizi bulguları

Çalışmanın üç ölçeği için İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmet kullanımı, rekabetçi olmayan getirinin verilmesi ve yakın gelecekteki bankacılık krizine bağlı olarak yatırımcıların katılım bankasından çekilip çekilmemesine ilişkisi için normallik analizi yapılmıştır. Yapılan Kolmogorov-Smirnov testine göre tüm ölçekler için anlamlılık düzeyi 0.05'den küçük olduğundan ölçek ortalama puanlarının gruplara göre normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir (Tablo14).

Tablo 14.TÖ, DÖ ve SNÖ için İslam Dini Kurallarına Uymayan Ürün ve Hizmetlerin Uygulanması, Rekabetçi Olmayan Getirinin Verilmesi ve Yakın Gelecekteki Bankacılık Krizine Bağlı Olarak Yatırımcıların Katılım Bankasından Çekilip Çekilmemesine İlişkin Normallik Testi Sonuçları

	Şuanda çalıştığım katılım bankamın İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri uyguladığımı tespit ettiğimde:	Kolmogorov-Smirnov		
		İstatistik	sd	p
TÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.150	384	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.136	16	0.200*
DÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.137	384	0.000

	Çekilmeyeceğim	0.187	16	0.139
SNÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.151	384	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.158	16	0.200*
	Şuanda çalıştığım katılım bankam tarafından rekabetçi olmayan getiri verildiğinde:	Kolmogorov-Smirnov		
		İstatistik	sd.	p.
TÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.149	176	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.152	224	0.000
DÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.104	176	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.163	224	0.000
SNÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.197	176	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.122	224	0.000
	Yakın gelecekte bir bankacılık krizinin yaşanacağına dair söylentiler var ve çalıştığım katılım bankamın etkileneceğinden endişelendiğimde:	Kolmogorov-Smirnov		
		İstatistik	sd.	p.
TÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.134	309	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.125	91	0.001
DÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.129	309	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.160	91	0.000
SNÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	0.108	309	0.000
	Çekilmeyeceğim	0.123	91	0.002
Not: sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyini göstermektedir.				

5.4.2. Ölçekler arasındaki korelasyon analizine ilişkin bulgular

Katılma hesapları TÖ, SNÖ ve DÖ arasındaki korelasyon Tablo 15'te sunulmuştur. Buna göre tüm ölçekler arasında anlamlı olarak pozitif yönlü ancak zayıf bir ilişki vardır. Buna göre katılım bankacılığı TÖ'nün ortalama puanıyla SNÖ ortalama puanı arasında zayıf ancak pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Korelasyon katsayısı 0.365 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, Banka yatırımcılarının SNÖ ortalama puanı arttıkça katılım bankasına yönelik olumlu tutumları da artmaktadır. Benzer bir biçimde katılım bankası yatırımcılarının dindarlık düzeyleri arttıkça katılım bankasına yönelik olumlu tutumları da artmaktadır.

Tablo 15. TÖ, DÖ ve SNÖ Ortalama Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi

		TÖ Ortalama Puanı	TÖ Ortalama Puanı	TÖ Ortalama Puanı
TÖ Ortalama Puanı	Korelasyon katsayısı	1		
	P anlamlılık değeri			
	Gözlem sayısı	400		
DÖ Ortalama Puanı	Korelasyon katsayısı	0.250	1	
	P anlamlılık değeri	0.000		
	Gözlem sayısı	400	400	
SNÖ Ortalama Puanı	Korelasyon katsayısı	0.365	0.275	1
	P anlamlılık değeri	0.000	0.000	
	Gözlem sayısı	400	400	400

5.4.3. Katılım Bankası katılma hesapları seçimini etkileyen faktörlere yönelik Mann Whitney U Testi

Yapılan normallik analizlerinde verilerin normal dağılmaması nedeniyle parametrik olmayan bir test olan Whitney U Testi kullanılmıştır. Araştırma kapsamına alınan katılım bankası yatırımcılarının çalıştığı katılım bankasının İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde katılım bankasından çekilme durumuna göre katılım bankacılığı TÖ, DÖ ve SNÖ'nün ortalama puanı değişimi Tablo 16'da sunulmuştur. Buna göre katılım bankası yatırımcılarının DÖ ile katılım bankasının İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede ($p<0.01$) anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani anlamlı olarak DÖ puanı yüksek olan yatırımcıların katılım bankasının İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde çekileceğini belirtenlerin sıra ortalaması daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 16).

Tablo 16. Katılım Bankasının Dini Kurallara Uymayan Ürün ve Hizmetler Uygulaması Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre TÖ'nün, DÖ'nün ve SNÖ'nün Ortalama Puanlarının Dağılımı

	Şuanda çalıştığım katılım bankamın İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri uyguladığımı tespit ettiğimde:	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
TÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	384	201.3	77313.5	2750.5	0.476
	Çekilmeyeceğim	16	180.4	2886.0		
	Toplam	400				
DÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	384	203.9	78328.0	1736.0	0.003
	Çekilmeyeceğim	16	117.0	1872.0		
	Toplam	400				
SNÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	384	204.2	78415.0	1649.0	0.002
	Çekilmeyeceğim	16	111.5	1785.0		
	Toplam	400				

Katılım bankası yatırımcılarının katılım bankası TÖ ve DÖ ile katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.01$). Bu sonuç anlamlı olarak dindarlık ve tutum ölçek puanı yüksek olan yatırımcıların katılım bankasının katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde çekilmeyeceğini belirtenlerin sıra ortalaması daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Katılım Bankasının Rekabetçi Olmayan Getiri Vermesi Halinde Banka Yatırımcısının Bankadan Çekilme Durumuna Göre TÖ'nün, DÖ'nün ve SNÖ'nün Ortalama Puanlarının Dağılımı

	Şuanda çalıştığım katılım bankam tarafından rekabetçi olmayan getiri verildiğinde:	N	Sıra	Sıra	U	P
			Ortalaması	Toplamı		
TÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	176	177.74	31283.00	15707.0	0.000
	Çekilmeyeceğim	224	218.38	48917.00		
	Toplam	400				
DÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	176	159.6	28091.5	12515.5	0.000
	Çekilmeyeceğim	224	232.6	52108.5		
	Toplam	400				
SNÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	176	206.7	36378.5	18621.5	0.341
	Çekilmeyeceğim	224	195.6	43821.5		
	Toplam	400				

Araştırmada katılım bankası yatırımcılarının katılım bankasının yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekilme durumuna göre katılım bankacılığı TÖ, DÖ ve SNÖ ortalama puanı değişimi Tablo 18'de sunulmuştur. Buna göre sadece katılım bankası yatırımcılarının SNÖ ile katılım bankasını yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekilme halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede ($p<0.01$) anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani anlamlı olarak SNÖ puanı yüksek olan yatırımcıların yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekileceğini belirtenlerin sıra ortalaması daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 18).

Tablo 18. Yatırımcıların Katılım Bankasının Yakın Gelecekteki Bir Bankacılık Krizinden Etkileneceği Endişesini Yaşamaları Halinde Bankadan Çekilme Durumlarına Göre TÖ'nün, DÖ'nün ve SNÖ'nün Ortalama Puanlarının Dağılımı

	Yakın gelecekte bir bankacılık krizinin yaşanacağına dair söylentiler var ve çalıştığım katılım bankamın etkileneceğinden endişelendiğimde:	N	Sıra	Sıra	U	P
			Ortalaması	Toplamı		
TÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	309	205.2	63421.5	12592.5	0.128
	Çekilmeyeceğim	91	184.3	16778.5		
	Toplam	400				
DÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	309	196.9	60848.0	12953.0	0.250
	Çekilmeyeceğim	91	212.6	19352.0		
	Toplam	400				
SNÖ Ortalama Puanı	Çekileceğim	309	222.4	68723.0	7291.0	0.000
	Çekilmeyeceğim	91	126.1	11477.0		
	Toplam	400				

5.4.4. Katılım bankası katılma hesaplarının seçimini belirleyen faktörlere ait çoklu regresyon analizi ve bulguları

Katılım bankası katılma hesaplarına yönelik tutumu etkileyen faktörlerin belirlenmesi için çoklu regresyon analizi yapılmış olup sonuçlar Tablo 19’da sunulmuştur. Bağımlı değişken katılma hesapları TÖ, bağımsız değişkenler ise DÖ, SNÖ, Yaş, BYKS, AOG ve FS olarak ele alınmıştır (Denklem 2).

$$TÖ = f(DÖ, SNÖ, Yaş, BYKS, AOG, FS) \quad (2)$$

Tablo 19’da modelin özetini vermektedir. Buna göre Banka Yatırımcılarının Katılma Hesaplarına yönelik tutumundaki değişimin %16.6’sını modele dahil edilen bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır. Durbin-Watson test istatistiği 1.5-2.5 civarında olduğu için modelde otokorelasyon problemi bulunmamaktadır. F istatistiği modelin bir bütün olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüm bağımsız değişkenlere ait VIF değerleri 5’ten küçük olduğu için modelde çoklu doğrusal bağıntı problemi yoktur.

Tablo 19. Regresyon Analizine İlişkin Tanımlayıcı Testleri

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata	F değeri	Durbin-Watson
1	0.407	0.166	0.151	0.705	11.15 (p=0.000)	1.924

Tablo 20’de modelin tahmin sonucu elde edilen parametre değerleri ve bunlara ilişkin t değerleri gösterilmektedir. Parametre ait t istatistik değerlerinden modele dahil edilen SNÖ ve DÖ ayrı ayrı (%1 anlamlılık düzeyinde) anlamlı olduğunu görülmektedir. Ancak diğer bağımsız değişkenler olan Yaş, Bakmakla Yükümlü Kişi Sayısı, Aylık Ortalama Gelir ve Fiziksel Sermaye (sahip olunan mal varlığı) ile katılım bankacılığı TÖ arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.005).

Tablo 20’de görüleceği gibi sabit terim 1.711 olarak bulunmuştur. Bunun anlamı modeldeki bütün bağımsız değişkenler sıfır olsa bile yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutum ortalama puanı 1.711 birimdir. DÖ’ye ait parametre değeri 0.192’dir. DÖ’nün ortalama puanındaki bir birimlik artış, yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik TÖ ortalama puanını 0.192 birim artırmaktadır. Buna karşın SNÖ ortalama puanındaki bir birimlik artış, yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik TÖ ortalama puanını 0.397 birim artırmaktadır. Bu sonuçlar, SNÖ ve DÖ’nün yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu düşük düzeyde olsa da pozitif etkilediğini göstermektedir. Ayrıca SNÖ, DÖ’ye göre daha fazla yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu olumlu etkilemektedir.

Tablo 20. Katılma Hesap Yatırımcılarının Katılım bankasına yönelik tutumunu etkilen Değişkenlerin B ve Beta Katsayıları ve Anlamlılık Düzeyleri

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	p	%95 Güven Aralığı	
	B	Standart Hata	Beta			Alt	Üst
Sabit	1.711	0.340		5.036	0.000	1.043	2.379
DÖ	0.192	0.056	0.169	3.452	0.001	0.083	0.301
SNÖ	0.397	0.064	0.312	6.204	0.000	0.271	0.522
Yaş	-0.002	0.006	-0.018	-0.297	0.766	-0.014	0.010
BYKS	-0.024	0.034	-0.043	-0.715	0.475	-0.092	0.043
AOG	9.336E-6	0.000	0.030	0.516	0.606	0.000	0.000
FS	2.324E-7	0.000	0.045	0.755	0.451	0.000	0.000

Değişen varyans problemi daha çok yatay kesit verilerinde ortaya çıkmaktadır. Çalışmada yatay kesit veriler kullanıldığı için değişen varyans probleminin giderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle değişen varyans problemini çözmek için Denklem 1'e göre tahmin edilen model (Tablo 20), en küçük kareler (EKK) yönteminin alternatifi olan ağırlıklı EKK yöntemiyle model yeniden tahmin edilmiştir (Tablo 21). Tablo 21'in sonuçlarına bakıldığında değişkenlerin anlamlılığı bakımında Tablo 20'de verilen EKK sonuçlarına benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 21. Ağırlıklı En Küçük Kareler Yöntemiyle Tahmin Sonuçları

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar		t	p
	B	Standart Hata	Beta	Standart Hata		
Sabit	1.698	0.339			5.009	0.000
DÖ	0.189	0.055	0.167	0.049	3.415	0.001
SNÖ	0.406	0.062	0.319	0.049	6.536	0.000
Yaş	0-.003	0.006	-0.029	0.059	-0.483	0.629
BYKS	-0.026	0.034	-0.046	0.060	-0.775	0.439
AOG	9.187E-6	0.000	0.029	0.057	0.508	0.612
FS	2.182E-7	0.000	0.043	0.060	0.711	0.478

R=0.165 R²=0.152 F=12.912 (p=0.000) Tahminin standart hatası=0.705
Log-likelihood Fonksiyon Değeri:-423.995

6. Tartışma ve sonuç

Bu çalışmada katılım bankalarının katılma hesaplarını seçimini etkileyen faktörler araştırılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın muhatabı olan katılım bankası yatırımcılarından birincil verilerin elde edilebilmesi için veri toplama yöntemi anket olarak kabul edilmiştir. Katılma hesabı tutum, sübjektif normlar ve dindarlık olmak üzere üç ölçek oluşturulmuştur. Bu ölçeklerle birlikte katılımcıları tanımlayan sorulara da yer verilerek anket formu oluşturulmuştur. Anket formu araştırma örnekleme uygun olarak rassal seçilen katılım bankası yatırımcılarına uygulanarak elde edilen

veriler elektronik ortama aktarılmıştır. Araştırma Malatya, Elazığ Bingöl ve Tunceli’den oluşan TRB1 Bölgesinde yaşayan katılım bankası yatırımcıları üzerinden yapılmıştır.

Katılımcıların %29.8’ini 30 ve altı yaş grubunu oluştururken, %42.8’ ini 31 – 40 yaş grubundadır. Geriye kalan %27.4’lük kısmı 41 ve yaş üstü katılımcılarından oluşmaktadır. Bu veriler katılım bankası yatırımcılarının daha genç yaş grubunda olduğu, 41 yaş ve üstü yatırımcıların az olduğunu göstermektedir. Ayrıca katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında %66.5’i üniversite veya lisansüstü mezun oluşurken %22.5’i meslek yüksekokulu mezunundan oluşmaktadır. Geriye kalan %11’lik kısım ise lise mezunu, ortaokul mezunu ve ilkokul mezunundan oluşmaktadır. Bu veriler ışığında katılım bankası yatırımcılarının %89’unun eğitim seviyelerinin yüksek eğitim sınıfında olduğu söylenilebilir. Katılım sağlayan yatırımcıların %48’i devlet memuru, %38.6’sı özel sektör çalışanı, geriye kalan %13.4’ü de diğer meslek gruplarından oluşmaktadır. Buna göre katılım bankası yatırımcılarının büyük çoğunluğu devlet memuru ve özel sektör çalışanından oluşmaktadır. Bu durum katılım bankası yatırımcılarının büyük bir kısmının aylık düzenli bir sabit gelire sahip olduğunun göstergesidir. Katılım bankası yatırımcılarının kimlerin tavsiyesiyle çalışmaya başladıklarına ait verilere bakıldığında; %49.5 oranıyla ailesinin tavsiyesiyle kullanmaya başlamışken %41’i arkadaşlarının tavsiyesiyle kullanmaya başladığını belirtmiştir. Bu sonuç katılım bankası yatırımcılarının aile ve çevre faktörüne çok önem verdiklerini ve onların görüşleri doğrultusunda katılım bankası kullanmaya başladığını göstermektedir.

İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetlerin uygulanması, rekabetçi olmayan getirinin verilmesi ve yakın gelecekte bankacılık krizinden duyulan endişe olmak üzere katılma hesapları seçimini etkileyen üç önemli faktör ankete konulmuş olup bu sorular bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Katılma hesapları seçimiyle ilgili ölçeklerin bu sorular üzerinde etkisi Mann Whitney U testiyle ortaya konulmuştur.

Araştırmaya konu olan katılım bankası yatırımcılarının DÖ ile katılım bankasının İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani dindar olan katılım bankası müşterilerinin katılım bankasının İslam dini kurallarına uymayan ürün ve hizmetleri uygulaması halinde bankadan çekileceklerini belirttikleri tespit edilmiştir. Buna göre katılım bankalarının çalışma prensipleri ile katılım bankası yatırımcılarının aralarında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Literatürdeki bazı çalışmalarda din faktörünün katılım bankacılığı seçiminde önemli olduğu belirtilmektedir (Erol ve El-Bdour, 1988, Omer, 1992; Gerrard ve Cuningham, 1997; Abdullah vd. 2016). Katılım bankası yatırımcılarının katılım bankası TÖ ve DÖ ile katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında da anlamlı bir ilişki

bulunmaktadır. Bu sonuç anlamlı olarak dindarlık ve tutum ölçek puanı yüksek olan yatırımcıların katılım bankasının rekabetçi olmayan getiri vermesi halinde katılım bankasında çekilmeyeceğini belirttikleri, yatırımcı için önemli olan katılım bankalarının İslami kurallara uygun hareket ediyor olmasıdır. Dolayısıyla düşük kar payından çok bankanın kurallara göre hareket etmesinin daha önemli olduğu tespit edilmiştir. Katılım bankası yatırımcılarının SNÖ ile katılım bankasını yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde katılım bankasından çekilme halinde katılım bankasından çekilip çekilmeme durumu arasında önemli derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani yatırımcıların katılım bankalarının yakın gelecekteki bir bankacılık krizinden etkilenmesi endişesi yaşamaları halinde, katılım bankalarında çekilecekleri tespit edilmiştir. Buna göre yatırımcılar kendi inanç ve düşüncelerine göre katılım bankaları ile çalışmaya devam etseler bile kriz faktörünün daha önemli olduğu, yatırımcıların sermayelerinin geleceklerinin teminatı olarak gördükleri ve dolayısıyla kriz olması durumunda bankadan çekilecekleri sonucuna varılmıştır.

Katılma hesapları TÖ bağımlı değişken olarak ele alındığından yapılan çoklu regresyon analizinden SNÖ ve DÖ'nün ayrı ayrı TÖ'yü anlamlı ve pozitif etkilediği görülmektedir. Ancak diğer bağımsız değişkenler olan Yaş, BYKS, AOG ve FS (sahip olunan mal varlığı) ile katılma hesaplarının TÖ arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak SNÖ ve DÖ'nün yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu düşük düzeyde olsa da pozitif etkilediğini göstermektedir. Ayrıca SNÖ, DÖ'ye göre daha fazla yatırımcıların katılım bankacılığına yönelik tutumunu olumlu etkilemektedir.

Bu çalışmada katılım bankası yatırımcılarını katılma hesapları seçiminde tutum, subjektif normlar ve dindarlık faktörlerinin önemli derecede etkilediği çıkan veriler sonucunda tespit edilmiştir. Son olarak katılım bankalarının işleyişiyle faiz hassasiyeti olan yatırımcılar arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Katılma hesapları yatırımcıların sayısının artırılması ve tutumlarının geliştirilmesi için katılım bankası tercihlerinde daha fazla tutundurma çalışmasının yapılması önerilmektedir. Katılma hesaplarına olan rağbet katılım bankalarının sayısını da artıracaktır. Katılım bankalarının artmasıyla banka yatırımcılarının bu sektöre yönlendirilmesi sonucunda bankacılık sektöründe işlem hacimlerini artıracığı ve ülke ekonomisini ciddi anlamda kalkındıracağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Abduh, M. ve Omar, A.M. (2012), "Islamic-Bank selection criteria in Malaysia: An AHP approach", *Business Intelligence Journal*, 5(2), 271-281.
- Abdullah, S.N., Hassan, S.H.ve Aeron, T.A. (2016), "Switching intention of Muslim depositors in Islamic deposit account", *International Journal of Economics, Management and Accounting*, 24(1), 83-106.
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior, in action control: From cognition to behavior, J. Kuhl and J. Beckman (eds.), Heidelberg, Germany: Springer, 11-39.
- Al-Ajmi, J., Hussain, H.A. ve Al-Saleh, N. (2009), "Clients of conventional and Islamic banks in Bahrain: How they choose which bank to patronize", *International Journal of Social Economics*, 36(11), 1086-1112.
- Alam, S.S., Janor, H., Zanariah, W.C., Che, A. ve Ahsan M.N. (2012), "Religiosity an important factor in influencing the intention to undertake Islamic home financing in Klang Valley". *World Applied Sciences Journal*, 19(7), 1030-1041
- Aras, O.N. ve Öztürk, M. (2011). "Reel ekonomiye katkıları bakımından katılım bankalarının kullandığı fonların analizi", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 167-169.
- Babuşçu, Ş. ve Hazar, A. (2017), "Genel bankacılık bilgileri", Bankacılık Akademisi Yayınları, Ankara.
- Bansal, H.S., ve S.F. Taylor. (1999), "The service provider switching model (SPSM): A model of consumer switching behaviour in the services industry", *Journal of Service Research* 2(2), 200-218.
- Bayındır, A. (2016), *Ticaret ve Faiz, Süleymaniye Vakfı Yayınları*, İstanbul.
- Desbarats, J. (1983), "Spatial choice and constraints on behavior", *Annals of the Association of American Geographers*, 73(3), 340-357.
- Durak, İ., Bayat, M. ve Arslan, H.M. (2017), "Banka seçiminde müşteri tercihleri: katılım bankaları üzerine ampirik bir inceleme", *The Journal of Social Science*, 1(2), 60-70.
- Dusuki, A.W.veAbdullah, N.I. (2007), "Why do Malaysian Customers Patronise Islamic Banks", *International Journal of Bank Marketing*, 25(3), 142-160.
- Erol, C. ve El-Bdour, R. (1989), "Attitudes, behaviour, and patronage factors of bank customers towards Islamic banks", *International Journal of Bank Marketing*, 7(6), 31-37.
- Gerrard, P.ve Cunningham, J.B. (1997), "Islamic Banking: A Study in Singapore", *International Journal of Bank Marketing*, 15(6), 204-216.
- Gül, A.R. (2004), "Borç Ayetlerinin Aktüel Değeri Faizsiz Bankacılıkta Mevduat ve Fonların Statüsü Meselesine Kur'an Işığında Bir Yaklaşım", Avrasya Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Haron, S., Norafifah, A. ve Planisek, S.L. (1994), "Bank patronage factors of Muslim and Non-Muslim customers", *International Journal of Bank Marketing*, 12(1), 32-40.
- Karakaya, A. ve Karamustafa, O. (2004), "Bankalarda teknoloji yoğun finansal ürünlerin kullanılmasında müşteri özelliklerinin rolü", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 38, 1-6.
- Kaynak, E. (1986), "How to Measure Your Bank's Personality: Some Insights from Canada", *International Journal of Bank Marketing*, 4(3), 54-68.
- Lee, K. ve Ullah, S. (2011), "Customers'attitude toward İslâmîc banking in Pakistan", *International Journal of Islâmîc and Middle Eastern Finance and Management*, 4(2), 131-145.
- Lim, H. ve Dubinsky, A.J. (2005), "The theory of planned behavior in e-commerce: making a case for interdependencies between salient beliefs", *Psychology ve Marketing*, 22(10), 833-855.

- Marimuthu, M., Jing Chan, W., Gie, Lim P.P., Mun, L.P. ve Ping, T.Y.(2010),“Islamic Banking: Selection Criteria and Implications”, *Global Journal of Human Social Science*, 10(4:1), 52-62.
- Metawa, S.A. ve Almassawi, M. (1998), “Banking Behaviour of Islamic Bank Customers: Perspectives and Implications”, *International Journal of Bank Marketing*, 16(7), 299-313.
- Metwally, M. (1996), “Attitudes of Muslims towards Islamic Banks in a Dual-banking System”, *American Journal of Islamic Finance*, 6(1), 11-17.
- Naser, K., Jamal, A. ve Al-Khatib, K. (1999), “Islamic banking: a study of customer satisfaction and preferences in Jordan”, *International Journal of Bank Marketing*, 17(3), 135-150.
- Okumuş, H.Ş. (2005), “Interest Free Banking in Turkey: A study of customer satisfaction and selection criteria”, *Journal of Economic Cooperation*, 26(4),51-58.
- Omer, H.S. (1992), *The implication of Islamic beliefs and practice on Islamic financial institutions in the UK: Profit-Sharing and Risk*. Edward Elgar, Cheltenham:PhD dissertation, Loughborough University, Loughborough.
- Nadirov, O. (2018), *Katılım (İslami) Bankaları ve Ticari Bankalarda Müşteri Tercihleri: Türkiye Üzerine Bir Araştırma*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özdamar, K. (2002), “*Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*”, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Soma Abdul M., Primiana, I., Wiryo, S.K.ve Febrian, E. (2017), “Religiosity and Islamic banking product decision: Survey on employees of PT Telekomunikasi Indonesia”, *Etikonomi*, 16(1), 25-42.
- Tatlı, H., Varol, A. ve Alakuştakin, A. (2017), “Katılım bankacılık hizmetlerinde tüketici tercihlerini etkileyen faktörler: Bingöl’de bir uygulama”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 9(2), 65-80.
- Viveritave Mohame, A. (2011),“Efficiency measurement and determinants of Indonesian bank efficiency, Paper to Academy of Financial Services, University of Indonesia and Bond University Australia”,
<https://academyfinancial.org/resources/Documents/Proceedings/2011/F1-Viverita-Ariff.pdf>
(12.02.2020).